

KRITIK

Studenthuset
Radhus Riksrådevägen

Sten i skogen

Aula Medica
Hitta hem

KRITIK

#22/23
125 SEK
Syntes förlag
juni 2014
ISSN 1654-7969

Chefredaktör och ansvarig utgivare
Pär Eliaeson

Grafisk form / koncept
We Are Group

Layout
Syntes förlag

Medarbetare
Pär Eliaeson
Arkitekt, skribent och fotograf, Stockholm

Fredrik Rosenhall
Arkitekt och skribent, Göteborg

Peter Hallén
Arkitekt och skribent, Göteborg

Mikael Olsson
Fotograf, Stockholm

Jakob Wranne
Arkitekt och skribent, Stockholm

Håkan Forsell
Urbanhistoriker och författare, docent i historia
vid Stockholms universitet

Tryck
Elanders

Utgiven av
Syntes förlag
Beckbrännarbacken 2
116 35 Stockholm
www.syntesforlag.se

Blogg
syntesforlag.blogspot.com

Facebook
facebook.com/Arkitekturtidskriften.KRITIK

ISSN 1654-7969
För ej beställt insänt material ansvaras ej.
Produceras med stöd från Statens kulturråd.

Prenumeration
4 nr/år, 500 SEK
1 nr/tillsvidare, 125 SEK

Lösnummer
125 SEK + porto
Beställes på www.syntesforlag.se

Återförsäljare
Press stop-butikerna
Pressbyråns specialistbutiker
Konst-ig, Åsögatan 124, Stockholm
Konstmuseets bokhandel, Götaplatsen, Göteborg
Form/design center, Lilla torg 9, Malmö
Olsson & Gerthel, Engelbrektsgatan 9, Malmö

Omslag
Nya krematoriet, Skogskyrkogården
Foto: Pär Eliaeson

6
Ledare

8
Dialog

10
Sten i skogen

18
Klassiker: Radhus Riksrådsvägen

34
Aula Medica

40
Studenthuset

46
Recensioner:
Hitta hem
Upp i vind
Tidskrifter

f.d. Arkitekturmuseet

Pär Eliaeson

För den traditionellt funtade arkitekten i Sverige var det en maximal provokation att den första utställningen som visades efter att Arkitekturmuseet bytt namn till Arkitektur- och designcentrum var en utpräglad designutställning, dessutom en om mode: *The Fashion World of Jean Paul Gaultier*, producerad av The Montreal Museum of Fine Arts. ”Nu visas klänningar istället för våra fina hus”, muttrades det. Ett nyttigt uppvaknande till kaffedoften.

Många har dock med rätta oroat sig för Arkitekturmuseets framtid. Museet har de senaste decennierna tappat sin ställning som opinionsbildare och angelägen samtidsskildrare på arkitekturens område. Med nya oklara regeringsuppdrag ser det nu ut att bli än värre. Men de flesta invändningar från arkitekter och historiker andas konservatism och ingrodda föreställningar.

Från arkitekturvärlden oroas man av att museets uppdrag numera innehåller mer av designämnet. Man ser det som en utträngning av arkitekturen. Motsättningen mellan arkitektur och design är klassisk och har en lång modern historia. Det handlar om status och prestige. Arkitekter vill se sin verksamhet som tyngre och mer samhällstillvänd. Samtidigt är design mer kommersiellt och ligger i linje med vår samtids varumärkesorientering, vilket har gjort att arkitekturen har blivit mer modeinriktad och att arkitektens arbete i många fall liknar stajlistens. Designområdena har blivit mer likvärdiga.

Vi har också ett något fattigt designbegrepp i det svenska språket. I den anglosaxiska världen representerar ”design” en bredare och djupare företeelse. Design är i den betydelsen ska-

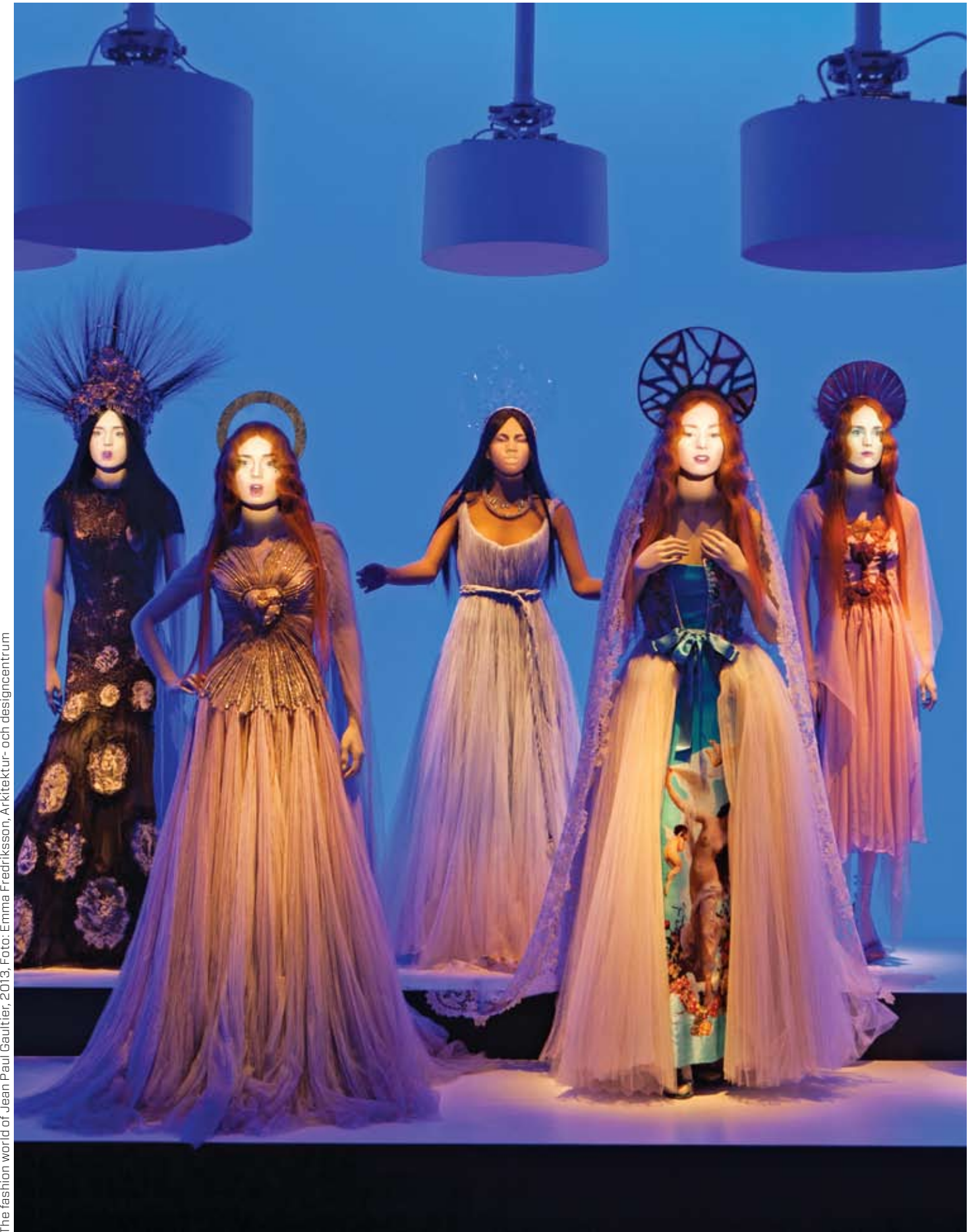
pande verksamhet i en mer allmän mening, inom ett flertal ämnesområden. Det som förenar är den kreativa processen, att lösa komplexa problem i flera dimensioner med en mångfald av komponenter och hänsyn. Det kan handla om IT, möbelformgivning, naturvetenskaplig forskning eller stadsbyggnad.

Om man antar denna bredare och djupare definition av design kan ett ”Svenskt designcenter” bli en ny plats för alla designområden, integrerade och blandade som de är i samhället. En komplex och motsägelsefull verksamhet istället för en disciplin- och funktionsseparerad. Ingen lätt uppgift, men absolut inte svår att lösa för rätt personer.

Viktigt är ta vara på de kvaliteter som Arkitekturmuseet har haft. Samlingarna är en stor tillgång. Integrerat och aktiverat i den publika samtidsorienterade verksamheten är de ovärderliga, det visar en lång rad samtida internationella exempel, främst Deutsches Architekturmuseum i Frankfurt och Museum of modern art i New York.

Ännu viktigare är kompetensfrågan. Den nu abrupt uppsagda museiledningen har saknat den djupa kunskapen om arkitektur och design och har inte haft förmåga att prioritera och urskilja på rätt sätt. Det är de senaste årens utställningar ett tydligt facit på. Vi har en rad kvalificerade designvetare och arkitekturpedagoger i Sverige, men de är inte verksamma på Arkitekturmuseet.

Alltså: en uppdaterad föreställning om design för ett uppdaterat och vitaliserat museum som uppenbarligen har stagnerat i nuvarande form. ■

The fashion world of Jean Paul Gaultier, 2013, Foto: Emma Fredriksson, Arkitektur- och designcentrum

Dialog

Mark Isitt

Halloj Peter!

Jag sitter på tåget upp från Göteborg med tidskriften Kritik i knät och nog för att jag uppskattar att du kommenterar min lilla GP-notis om Asplunds rådhus, men du läser ju som en kratta, framställer det som att jag tror Asplund ville ha den gula och vita fasaden snarare än den brunaktiga som nu putsats dit.

Hur kunde du få den tokiga uppfattningen? ”Den färg tillbyggnaden nu fått är just precis den färg rådhuset hade när det stod klart”, skriver jag i notisen. ”Just precis den färg Asplund själv önskade.” Jag till och med citerar ur maestrons motivering: ”I en så alltigenom grå stadsbild som Göteborgs verkar varje klar och ren färg revolutionerande. Renhet skär alltid i ögonen, inte minst i Göteborg.”

Foto: Pär Eliasson

Att jag ändå föredrar den gulvita varianten finner du tydligen ”häpnadsväckande”. ”Genom att kritisera den aktuella färgsättningen kritiserar Isitt Asplunds avsikt”, skriver du, som om jag begått ett helgerån. Du anar nostalgiska skäl och visst, Asplunds tillbyggnad har för mig alltid representerat det bästa med min forna hemstad – en ovilja att passa in. Men främst är min invändning arkitektonisk. Jag förkastar inte det antikvariska detektivarbete som pinpointat den nyans Asplund förespråkade, men jag ifrågasätter Asplunds skäl. Om du läser citatet ovan – hur svepande är inte det? Och visst låter han irriterad? Förbannad, rent av. Och med tanke på att han vann tävlingen 1912 och tillbyggnaden stod klar först 1936 är det inte så konstigt, Göteborgs styrande förpestade ju hans liv i 24 långa år.

Jag misstänker att dagens dova nyans är Asplunds hämnd, ljuva hämnd.

Allt gott. //Mark

Peter Hallén

Mark,

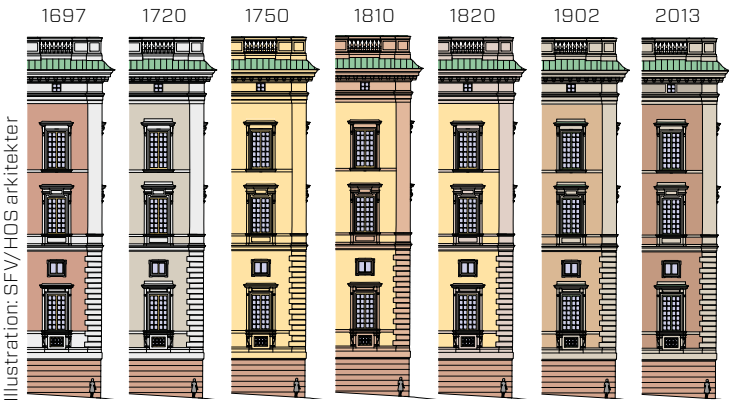
tävlingen om den byggnad som du och jag diskuterar vanns av Asplund under första världskrigets sista år 1918. Byggnaden stod färdig först 1936, som du mycket riktigt påpekar, sedan finansieringen lösts med ett statsbidrag. Det var inte färgsättningen av rådhusstillbyggnaden som utlöste en folkstorm, det var byggnadens hela fasaduttryck. Det var både katastrofalt, fruktansvärt, olyckligt och tragiskt, men färgen var inte problemet. Modernismen hade slagit ner som en bomb på Gustav Adolfs torg! Det striden gällde under 18 år var alltså en kamp om vilket arkitektoniskt uttryck stadens tingsrätt skulle få. Inte så konstigt, att det tog 11 år att vänja makthavarna vid den nya estetiken, från 1925, efter det att byggnadens volym var spikad, tills den var färdig 1936.

På Asplunds byggnad hittade Johanna Lange ett färgskikt som avvek, det rosa från femtiotalet. Hade du varit lite äldre, Mark och känt dig nostalgisk över din ungdom i Göteborg, hade du kanske ropat efter rosa?

I alla tider har massmedia, politiker, andra makthavare och olika experter diskuterat byggnaders färg, så inget konstigt att vi gör det nu. Tror bara att det inte är tycke och smak, eller personlig nostalgi, som skall avgöra hur vi skall göra, utan jakten på någon slags sanning borde handla om vilken intention arkitekten haft med verket.

Rafael Moneo, som vann tävlingen om det nya Moderna museet i Stockholm, drabbades också av dilettantismen. Efter påtryckningar från en liten grupp som ville bevara Skeppsholmens tradition med gulputsade fasader sade stadsbyggnadsnämnden, det vill säga indirekt Stockholms politiker, nej till Moneos färgsättning. Från att ha varit i en grå nyans på arkitektens skisser putsades det i röd terrakotta. Riksantikvarieämbetet, som har till uppgift att bevaka Skeppsholmen i egenskap av byggnadsminne gav sitt godkännande, vilket även stadsbyggnadskontoret och beställaren, Statens fastighetsverk gjorde.

Madeleine Sjöstedt från Lidköping, nuvarande kultur- och fastighetsborgarråd i Stockholm, är en av dem som hoppat in i den opportuna skara som vill färga om det svenska rikslejonet, Stockholms slott, från brunt till gult. Visserligen är slottets hela gestalt och artikulering inspirerad av lejonet. men vad Tessin d.y. hade för intention vet vi inte säkert, eftersom han under sin levnad inte fick se byggnaden helt färdig. Vad vi vet är att han färgsatte den norra längan ljust tegelröd. Denna stod färdig innan branden och hade detaljer av blyvitt. Under Tessins levnad och slottets uppbyggnad fram tills hans död, var putsen omålad med blyvita detaljer. Slottet blev gult 20 år efter Tessins död. Det var först vid förra sekelskiftet som fasaderna blev ljusbeige och stendetaljerna tvättades rena från färg. De färgtoner slottet har idag beror på att stendetaljerna åldrats och putsen blivit smutsig. Jag ser fram emot slottsarkitekt Andreas Heymowskis ljus rosagula omfärgning, som påminner om Tessins ursprungliga färgsättning av den norra delen av slottet, men hoppas att de inte tänker måla stendetaljerna vita. ■

Nya Krematoriet, Skogskyrkogården
Byggherre: Kyrkogårdsförvaltningen, Stockholms stad
Arkitekt: Johan Celsing arkitektkontor
Byggare: Skanska
Byggnadsår: 2011-14

Sten i skogen

Pär Eliaeson

Kaspersalinprisade Nya krematoriet på Skogskyrkogården börjar bli klart och inflyttat, något det knappast var när det prisades. Man kan undra varför juryn hade så bråttom. Att priset var en kompensation för uteblivet pris för arkitekten Johan Celsing förra prestigeprojekt Årsta kyrka var uppenbart. Kanske var juryn oroliga för att Celsing skulle förbigås ytterligare en gång om man hade väntat och låtit kommande års pris värka ut.

I denna situation av realpolitisk småaktighet och bristande professionalitet står Sveriges Arkitekter med förbundets mest prestigefyllda pris, som istället för en uppvisning i navelskådande, samhällsfrånvändhet och politisk korrekthet skulle kunna vara ett effektivt och optionsbildande skyltfönster för svensk arkitektur i en tid av stort intresse för design och samhällsbyggnad. I viss mån är Nya krematoriet symptomatiskt.

Johan Celsing arkitektkontor kallade sitt tävlingsförslag 2009 ”Sten i skogen”. Sällan har väl ett tävlingsmotto varit så kongenialt för en färdig arkitektur. I mittfåran av den svenska modernistiska arkitekturen är ofta en stark naturromantik präglande. Man vill se arkitekturen i samspel med omgivande natur och strävar mot att lösa upp gränser mellan interiör och exteriör, kultur och natur. Byggnadsmaterialen återges råa och naturliga,

i detta söks anspråksfullhet och ärlighet. En naiv och godtrogen nordisk tradition som bygger på att naturen är god och människan kan, vill och bör leva i symbiotisk harmoni med den. En föreställningen möjlig att upprätthålla i en isolerad och monokulturell värld utan starka kontraster och stora katastrofer.

Och det är i kontrasten mellan natur och kultur som *Sten i skogen* verkar. Med en närmast fetischistiskt sinnlig materialverkan i det utpräglat grova och taktila murverk som fullständigt sveper in byggandens exteriör, både till väggar och tak. Detta är inte bara en konceptuell eller abstrakt monolit utan en bokstavlig och konkret, en sten. I skogen.

En paradoxal motsättning i förhållandet natur och kultur uppenbarade sig dock ganska snart när byggnaden började ta form i det tidigare obearbetade naturavsnittet. De stora och relativt oförmedlat inpassade glaspartierna i de yttre murarna återspeglade den omgivande skogen så effektivt att fåglar kraftfullt flög mot sin död mot det hårda och blanka materialet. Såväl talrika småfåglar som sällsynta rovfåglar har mött sitt brutala öde mot den mänskliga konstruktionen. Eventuellt måste denna situation lösas med faunaanpassade tillägg i arkitekturen, det återstår att se.

Samtliga foto: Pär Eliaeson

Det är dock svårt att värja sig mot den arkitektoniska närvaron av denna byggnad i dess märkliga och oregelbundna form. Helt tydligt en kulturprodukt, både till innehåll, funktion och gestalt, men med tentakler och trådar starkt förbundna med den omgivande naturen, både i den mark den står på och den känsla byggmaterialen ger i samspel med miljön. Någonting främmande har otvivelaktigt landat här, men platsen har berikats och ett nytt komplext sammanhang.

Jag och min vän möter först byggnaden från dess formella baksida, men den står snart klart att arkitektoniskt är detta var det huvudsakliga och mest högkvalitativa sker. Trots byggnadens relativt stora massa och storlek är skalan här intim, låg och jordnära. Lätt att greppa med bara handen och i synfältet, en högst småskalig arkitektur men i betydande storlek. En modern och abstrakt form, men med störningar och öppningar som gör att mänsklig anknytning är lätt och associationer får fäste. En byggnad som både avslöjar sig och sitt innehåll och som väcker frågor om detsamma. Estetisk monumental men även instrumentellt och industriellt utformad.

Den formella framsidan är sämre. Ett portal- och arkadmotiv har inte riktigt funnit sin form och skala i skärningspunkten mellan ankomst och entré. För litet och lågt som klassisk monumentalitet, för storskaligt för att skänka intimitet och stöd för kroppen. Det anspråksfulla och det formalt formella känns malplacé, hit kommer anhöriga för att hämta sin urna efter kremering, inga ceremonier bor här. Den ensamma pelaren i sin tektoniska queerhet och sina störda dimensioner ger en estetiskt invigd en postmodernistisk hälsning, men det är en exklusivt verkande teoretisk arkitektonisk effekt.

Det är alltför många faktorer i den grundläggande arkitektoniska kvalitetsmatrisen som brister i fråga om Nya krematoriet på Skogskyrkogården, från övergripande formala aspekter i byggnadens helhetsskala ned till oklart och oskarpt utformade byggnadsdetaljer och materialmöten. Tillgängligheten i ankomsten är inte heller idealisk, den som inte kan (eller förstår att, att döma av den provisoriska skyltningen) ta den grovt stenbelagda stigen mellan trädstammarna till den något diffusa entrén hänvisas åt sidan i en vid omväg.

Som sammanvägd och komplex arkitekturplevelse är krematoriet inte "i världsklass", så att säga. Detta borde inte vara material för ett Kasper Salin-pris. Personligen hade jag mycket hellre sett de brittiska arkitekterna Caruso St John:s tävlingsförslag byggt, en formalt mycket mer mångtydig och associationsrik byggnad. I sin kärva och högstämda underlighet och smått skräckaktiga karaktär mer alluderande på kärnämnet här: död. ■

Bild: Caruso St John Architects

Klassiker: Radhus Riksrådsvägen

Foto: Mikael Olsson

Råa material: tegel, galvat stål, eternit, vit puts, i vackra hus med vacker ljusföring och sköna rum. Charles & Lola Geisendorf ritade. De första moderna radhusen. Charles medverkade i Radhusutredningen, erfarenheten arbetades in i området. Lola var central i arkitektvärlden, det som ritades här påverkade Sverige.

Allt är laddat med kunskap. Varje mått och samband är tänkt. Det finns fyra hustyper. Alla de 115 radhusen, utom tre, är på fem rum och kök med förråd, på 106 till 115 m². Draperier genom rummen skyddar mot insyn och ger fler funktioner. Husen är oregelbundet insmugna i terrängen. Det gav en effektivare exploatering och komplexitet.

Närmast huset en liten lott för egen odling, sedan går marken successivt över i det offentliga – den skarpa gränsen finns inte och är medvetet borttagen.

Ett sätt att rita hus som inte längre finns. Allt är tänkt. Inget är slump.

Någon sa till Lola att det var för lite garderober i husen: "Jamen flytta då!" sa Lola.

Jakob Wranne

Radhus Riksrådsvägen, Bagarmossen
Byggherre och byggare: Hyreshus i Stockholm AB
Arkitekt: Léonie Geisendorf och Charles-Edouard Geisendorf
Byggnadsår: 1953-56
Kritik: Byggmästaren 12/1956

Foto: Sune Sundahl 1956, ur Arkitektur- och designcentrums samlingar
Modell: Fredric Benesch (motstående sida)

Aula Medica

Fredrik Rosenhall

Jag är inbjuden att besöka Karolinska institutets nya profilbyggnad – Aula Medica – tillsammans med Hayar Gohary, projektledare på Akademiska hus. Det är första dagen som verksamheten har tillgång till huset och inflyttningen är i full gång. En märklig stämning råder. Hållögda hantverkare finjusterar detaljer samtidigt som anställda andaktsfullt rör sig genom de nya lokalerna. För dem som varit med på hela resan är det slutet på en lång och krävande byggprocess. En resa fylld av utmaningar, men där minutiös planering och osedvanligt god intern kommunikation skapat en smidig process där omtanke om små detaljer konsekvent ställts i relation till projektets långsiktiga mål. Samspelet mellan hantverkare och projektledare såhär på slutet är som mellan spelare och lagledare minuterna före matchslut vid betryggande ledning. Man vet att man går mot seger. Man vet att man varit delaktig i en byggnad som kommer bli en viktig symbol för Karolinska institutet, stockholmsregionen och Sverige. Och man förefaller vara genuint stolta över att ha varit en del av processen.

Jag slår mig ner på en bänk i den välbevarade parkmiljön runt den byggnadsminnesförklarade gården ”Stenbrottet”. Gården utgörs av två faluröda 1700-tals-hus mot vilka den nya aulans tyngdlagstrotsande fasad bildar en effektfull fondvägg. Aulan kontrasterar även mot övrig omkringliggande bebyggelse. Karolinska in-

Karolinska och Hagastaden. Bild: Stockholms stad

stitutets lågmälda och sammanhållna tegelmodernism är resultatet av en arkitekttävling som vanns av Ture Ryberg 1936. Från 1940-talet och framåt växte området fram utifrån en enkel och rationell grundstruktur. Bebyggelsen är grupperad som öar i den kuperade klippterrängen. Genom åren har området vuxit organiskt, men den glesa campusstrukturen har varit lätt att förtäta utan att det krävts krångliga ombyggnader eller sökta stilbrott. Nya byggnader har inordnats i kontexten i såväl skala som materialitet och området rymmer omsorgsfullt utformade verk av bl a Johan Celsing och Bjurström & Brodin. Behovet av en samlande huvudbyggnad med plats för ett stort auditorium har funnits länge. Redan 2001 vann Wingårdhs en tävling om att utforma en ny aulabyggnad. Projektet kom dock att läggas på is av ekonomiska skäl, och inte förrän 2007 möjliggjordes ett konkret genomförande av en donation av Familjen Erling-Perssons stiftelse. Vid denna tid hade planeringen av nya Karolinska sjukhuset och

Aula Medica
Byggherre: Akademiska hus
Arkitekt: Wingårdh arkitektkontor
Byggare: NCC
Byggnadsår: 2010-13

överdäckningen av Norra stationsområdet börjat konkretiseras, och man såg stora vinster i att inordna Karoliska institutets aula i denna omgivande stadsförnyelse. Efter att ha utrett en rad alternativa placeringar framstod det som mest lämpligt att placera aulan mot Solnavägen, mitt emot sjukhusets nya huvudbyggnad. Med detta kunde aulan såväl annonsera sig mot omgivningen, öppna sig mot gatan och hamna i direkt kontakt med sjukhuset via en ny gångbro. En rad synergier skulle kunna uppnå. Problemet var bara att den byggbara marken var begränsad och att man antingen skulle behöva riva 1700-talsgården eller Karolinska institutets gamla huvudbyggnad med sitt karaktäristiska boktorn och anrika sessionssal. Valet föll på det senare alternativet.

Wingårdhs aulabyggnad är utformad med en uttalad ambition att bryta mot campusområdets befintliga arkitektur. Den smala triangulära tomten har kreerat en hög och skulptural husvolym, vars yttre skal inte avslöjar mycket av byggnadens innehåll. En djärv utkragning över gångvägen gör byggnaden till ett effektivt landmärke, omtalat över hela staden långt före färdigställandet. Fasaden är en självbärande limträkonstruktion, utanpå vilken ett skal av tusentals glastrianglar (många individuellt utformade) har fogats samman till en elastisk hud. Exteriören är konsekvent, kompromisslös och mycket vacker.

Interiört möts man av material och färgsättning som anslår en mer vardaglig ton. Om den utkragande utsidan känns skulpturalt expressiv upplevs fasadens insida mer försiktig. Limträkonstruktionen saknar det yttre skalets elasticitet och trappan som strävar uppåt är inklämd mellan auditoriet och den kraftigt lutande sydöstfasaden. Ett frågetecken kan resas för hur de smala foajéytorna kommer fungera när 1000 personer skall mingla samtidigt. Det känns som att auditoriet och den yttre formen tillmätts större betydelse än kringfunktionerna, men tomtens form har ställt upp en svår ekvation. Under projektets gång växte dessutom lokalprogrammet, byggnaden innehåller idag bl a kontor och fakultetsklubb. För att skapa en mer yteffektiv byggnad lyftes själva aulan upp. Vandringen upp mot auditoriet blir följaktligen byggnadens centrala rörelse. Rörelsen förstärks av Ingegerd Råmans digitala vattenfall "Falling water 10,6", samt ett detaljarbete som är utfört med imponerande

precision. Grafiska kontraster mellan mörkt och ljust; limträ och ekmosaik, överraskar mot den förväntade ljusa skandinaviska stilen. Skapar en samspelt och trivsamt helhet utan åthävor. Väl inne i auditoriet är dock högtidligheten tillbaka. Självsäkert fyller detta magnifika rum byggnadens övre våningsplan och med ens begriper man den yttre formens logik. Med Aula Medica har Karolinska institutet fått ett auditorium i världsklass där det talade ordet står i centrum.

Inför projektet uttrycktes en oro från många håll över byggnadens inverkan på omgivningen. Rivningen av Karolinska institutets gamla huvudbyggnad med välbevarade interiörer vållade spridda protester men framför allt var det skalförskjutningen jämfört med resten av campus som fick arkitekter att reagera. Med den färdiga byggnaden på plats finns det anledning att släppa denna oro. Att byggnaden placerats i sluttning mot Solnavägen innebär att den uppvisar en nättare skala in mot campus än mot den omgivande staden. Och omgivningen är stadd i kraftig förvandling. Aulans fria form bidrar på många sätt till att mjuka upp övergången mellan campus sammanhållna tegelarkitektur den storskaliga institutionsmiljö som växer fram på granntomterna. På andra sidan Solnavägen har NKS – Nya Karolinska Solna – nyss nått sin fulla höjd. Jättesjukhuset anslår en helt annan skala än vad som tidigare funnits på platsen, och får aulan att kännas som ett skalmässigt underordnat smycke, en välgörande skulptural form i ett hårt funktionsstyrt sammanhang.

Aula Medica. Samtliga foto: Pär Eliaeson

Solnavägen.

Även på Karolinska institutets sida av vägen växer nya byggnader fram. Alldeles invid aulan har bygget av Biomedicum just startat. Det är ett högspecialiserat laboratorium för experimentell forskning med plats för 1700 anställda, ritat av Berg/CF Møller Architects. På andra sidan Biomedicum står det nyligen invigda Widerströmska huset (KOD Arkitekter) med kontor för Karolinska institutet, Smittskyddsinstitutet och Stockholms läns landsting. Längre bort Karolinska Science Park, tre ovala laboratoriebyggnader för biomedicinsk forskning, ritade av SWECO Architects och uppförda 2010-2013. Sammantaget en massiv exploatering av Solnavägens båda sidor som i sin höjd, skala och kompakta markutnyttjande följer helt andra principer än det äldre campusområdet uppe på kullen. Denna skala vore arkitektoniskt svärmotiverad på platsen om det inte vore för överdäckningen av Norra Stationsområdet och den framväxande Hagastaden på andra sidan kommungränsen. För Solnavägen är en direkt fortsättning på Torsgatan, en viktig axel i Stockholms innerstad. När Hagastaden är färdigbyggd kommer man kunna promenera genom obruten storstadsbebyggelse från city hela vägen till Karolinska, och Aula Medica kommer vara en del i ett urbant rutnät.

Hagastaden är ett av de största svenska stadsutvecklingsprojekten någonsin. På den överdäckade stationsmarken byggs

en helt ny blandad stadsdel, med en uttalad ambition att utgöra fortsättning på innerstaden. Exploateringsgraden är dock avsevärt högre än i den omgivande Birkastan. Stora delar av bebyggelsen är, på gott och ont, inordnad i stränga gestaltningsprogram. Stockholms kommun har genom att på förhand definiera mycket små kvarter, kräva varierade hushöjder, vertikalitet och öppna bottenvåningar sökt uppnå urban täthet snarare än överexploatering. En välregisserad blandning av boende, service och verksamheter är tänkt skapa stadspuls och motverka den monotoni som stora komplex, tätt placerade annars lätt kan ge upphov till.

På Solnasidan av kommungränsen är gestaltningsprogrammen friare. Den framväxande sjukhus- och universitetsbebyggelsen är dock minst lika tät. Initiala ambitioner från Solna kommun och Akademiska hus om att omvandla Solnavägen till en stadsgata föll på att det ibland transporteras farligt gods på vägen. Visionen var från början att gaturummet mellan sjukhus och campus skulle omvandlas till en gångfartszon, ett sammanlänkande torgrum, men detta kommer inte att realiseras. Istället skall den huvudsakliga kommunikationen mellan sjukhus och campus ske på upplyfta gångbroar. I aulabyggnadens gatuplan fick Akademiska hus placera en restaurang, men i Biomedicum och Widerströmska huset har kommunen inte ens tillåtit entréer, än mindre publika lokaler! Detta trots att

risken för olyckor med tankbilar inte torde vara större här än på andra sidan kommungränsen där lokaler i gatuplan är ett plankrav. Konsekvensen blir att de stora och slutna byggnaderna upplevs avvisande när man rör sig längs Solnavägen, i synnerhet efter kontorstid. Någonstans kommer gränsen att gå mellan Torsgatans innerstadsmiljö och Solnavägens karaktär av trafikled. Frågan är om karolinskaområdet kommer att upplevas som en integrerad del av Hagastaden, eller en funktionszonerad enhet, en institutionsmiljö i mellanrummet mellan innerstad och ytterstad? Fortsätter man Solnavägen norrut ebbar staden snabbt ut och villorna kring Solna kyrka vänder slutna bullerplank mot vägen. Fortsatt expansion/förtätning med bostäder, framför allt öster om vägen, liksom en mer tillåtande policy till verksamhetslokaler mot trottoarerna, känns nödvändig om Karolinska skall bli en länk snarare än en ändpunkt.

Widerströmska huset.

På den övre nivån kommer dock sambanden förbättras avsevärt när de nya byggnaderna är klara. Jag ställer mig åter utanför aulans huvudentré och föreställer mig alla de sjukhusanställda, forskare och studenter som kommer att röra sig mellan sjukhuset och campus, när bron över Solnavägen är byggd. Sett ur detta perspektiv är aulans placering optimal. En publik byggnad längs huvudstråket kommer att utgöra en viktig länk mellan klinisk och preklinisk forskning. Hayar Gohary berättar engagerat om det nya Karolinska där gränsen mellan sjukvård och akademi lösts upp och man äntligen får byggnader som är i paritet med verksamhetens renommé. Detta övergripande mål, menar han, har löpt som en röd tråd genom processen. Här ligger en viktig nyckel till det framgångsrika byggprojektet. God kommunikation och väl förankrade mål kan ställa arkitektur, byggande och affärsmässighet sida vid sida. I Aula Medica har det handlat om att skapa en formstark profilbyggnad. I andra fall kan målen vara mindre spektakulära, men inte desto mindre viktiga att förankra och skapa samsyn kring. När hela kedjan håller ökar förutsättningarna att skapa relevant arkitektur utifrån platsens och verksamhetens förutsättningar. ■

Studenthuset

Pär Eliaeson

De blå husen har länge stått i ensamt majestät som avslutning av universitetsområdet Frescati i söder. Skarpskurna skivhus inskjutna i branten lyser ikapp med solen, upplöses i himlen. Under vilar monumental parkeringsplats på tidstypiskt sätt. Det renodlade och starka arkitektoniska elementet flyter ut i en evighetshorisont av trivial och teknisk funktion. Ett mästerverk av David Helldén i den sena modernismen, en uppvisning i upp-
reppningens och den stora skalans poesi.

Men nu har det hänt något på sydfronten. Nödvändiga och efterlängtrade lokaler för studenterna har skapats i en byggnad som tar volym i anspråk i den västra kanten av sydsluttningen. Ett sentida element har nyskapats och ställts till den formfulländade kompositionen som verkat på platsen i fyrtio år. En grann-
laga uppgift att infoga något här, om än så litet i volym. Erséus arkitekter har fått universitetets förtroende att utföra det arki-
tektioniska hantverket denna gång.

Om vi för ett kort ögonblick isolerar den enskilda bygganden och dess arkitektur från kontexten ser vi en byggnadskonst med en osedvanlig stringens och kvalitetsmedvetenhet. All den pre-
cision och medvetenhet om detaljers utförande som den redu-
cerade och strama estetik som är nymodernismens kräver har fallit på plats här, något man sällan ser i den kultur av byggande som är det svenska. Den nivå av professionalitet i det byggda slutresultatet som alltsom oftast saknas och som då korrump-
erar den tänkta arkitekturens nivå till det gemena och triviala är en självklarhet i detta bygges allra flesta delar. Den kritiskt

Studenthuset
Byggherre: Akademiska hus
Arkitekt: Erséus arkitekter
Byggare: Boetten bygg
Byggnadsår: 2011-13

Samtliga foto: Pär Eliaeson

lagde betraktaren kan med ens slappna av och faktiskt koncentrera sig på arkitekturens elementa och koncept. En befrielse.

I sitt utstrålande av hög professionalitet, kvalitet och mög-nad är den valda estetiken och dess utförande idealisk i förstran av de framtida framstående professionella människor som våra studenter förväntas bli. Detta är inte på något sätt givet. Det är lätt att föreställa sig en helt annan stil på denna byggnad, i den estetiska och ideologiska riktning som med stor framgång de senaste åren gestaltats av världsomspännande teknologiföretag som Google, Facebook, Skype och spelindustrins storheter, med en stor efterföljande svans av wannabees. Det informella och infantila är centralt i denna riktning, den lekande vuxna män-niskan är idealet. Det är upplyftande att se att Stockholms uni-versitet uppenbarligen vill gestalta och ingjuta någonting helt annat i sin närhet och i sin relation med den större världen.

Men om vi zoomar ut igen och betraktar Studenthuset i det omedelbara sammanhanget faller arkitektarbetet till en helt an-nan nivå än för den isolerade byggnaden. Kontextuellt är byggnaden helt outvecklad och okänslig. Materialpalett och kulörer anknyter inte på något sätt till den högst sofistikerade och myck-et finkänsliga omgivningen. En nog så imponerande utförd solitär utan intelligent samspel med sin närhet kan aldrig uppnå någon nivå i arkitektonisk komplexitet och rikedom.

Detta arbetssätt bland svenska arkitekter i total inflation – att kontrastera maximalt – är en lathet och ett avsvärjande av arkitektoniskt uttryckssätt som är helt förkastligt. Samman-hanget och historien är en källa att ösa ur och berika allt med. Det är aldrig någon nackdel att infoga element av igenkänning och förankring i nyskapad arkitektur, varken socialt, estetiskt, ekonomiskt eller hållbarhetsmässigt, i begreppen fulla bredd och djup. En självrefererande och exklusiv arkitektur kan aldrig bli mer än en halv arkitektur.

Studenthusets utpräglade horisontalitet i kombination med ett från platsens grundnivå upplyft läge får en förödande effekt när man närmar sig helheten söderifrån. De blå husens finkän-sliga och sköra karaktär störs avsevärt och närmast hänsyns-löst. Den svarta överdelen skär brutalt sönder de bakomvarande skirt färgsatta byggnadernas komposition. Återigen: den totala kontrastens banalitet, som omedelbart klingar av efter sin för-sta hårda och platta effekt.

Studenthusets baksida ansluter på ett oförmedlat och torftigt sätt till Södra husets gavlar. Det fysiska avståndet är litet, där ti-digare en evighet utvecklade sig står idag ett smalt schakt utan arkitektonisk spänning annat än som träng och spänd miljö. Den relativt Södra huset lilla byggnaden lyckas göra ett omfattande arbete i att skymma och stå ivägen både från norr och söder. Ett imponerande arbete i den negativa arkitektoniska skolan.

De ideologiska växlar som låter sig dras utifrån Studenthu-sets kontextuella arkitektoniska kvaliteter är inte lika smick-rande som de som kan dras utifrån den isolerade byggnadsarki-tekturens. I samverkan med samhället och världen utanför sin egen referensram är Studenthusets språk, kropp och gestalt och dess inneboende mening och avsikt stum och outvecklad. ■

HITTA HEM OLA ANDERSSON

Utgivare: Dokument Press
Redaktör: Tobias Barenthin Lindblad
Grafisk form: Malmsten Hellberg
Foto: Per Kristiansen
Format: 170x240 mm
Antal sidor: 108
Pris: 189 SEK
Utgiven: juni 2014

I en annan stad än Stockholm, i ett annat land, går jag ibland förbi ett antikvariat som specialiserat sig på böcker om arkitektur och stadsplanering. I skyltfönstret ligger pamfletter från mellankrigstiden uppradade. Tiden har blekt omslagen men förändringsviljan i titlarna når oförminskat fram. De handlar uteslutande om bostadsfrågan. Översatta skulle de halvtjocka häftena heta: ”Ändamålsenligt boende för alla inkomstklasser!”, ”Så kan vi bygga billigt för den unga familjen!”.

Efterförsta världskriget ville debattörer, planerare och arkitekter radikalt förändra den otämjda kapitalismen som hade byggt de trånga och mörka städerna och tvingat människor till förnedrande behandling av hyresvärdar. Den oreglerade bostadsmarknaden hade i slutändan alltid erbjudit någonting sämre än vad som efterfrågades – av de flesta. För bostadsbrist är ett relativt

fenomen. Har man, eller kan man skaffa sig, tillgångar – om de så ska lånas från helvetet – så finns det alltid ett utbud.

Kanske är pamfletternas tid här igen. Åtminstone har arkitekten och skribenten Ola Andersson givit ut en slank publikation om dagens bostadssituation i Stockholm. Det är inte flammande retorik som präglar argumentationen. Snarare en återhållen och instruktiv ilska över en samhällssektor som lämnat medborgare i sticket. Varför får inte Stockholm ordning på sin bostadssituation? Vilka är skyldiga till missförhållandena? Och vad kan politiker, tjänstemän, byggföretag och medborgare göra för att det ska kunna bli bättre?

Ola Andersson räknar på att c:a 385 000 bostäder kommer behöva byggas de närmsta 10 åren i Stockholm för att klara av inflyttning, tillväxt och service. I dag bygger en handfull bostadsföretag bostadsrätter för höginkomsttagare, vilket naturligtvis är ett rationellt marknadsagerande för att bevara prisstabiliteten. Men för samhället som helhet är det förödande.

Anderssons recept för att avskaffa bostadsbristen är att arbeta i prioriteringsordningen nedifrån och upp: Mer mark måste bli tillgänglig för byggande. Marknadslösningar, subventioner, snabbare planeringen, ökad konkurrens bland bygghandlare – det spelar mindre roll om det inte först finns mark att bygga på. Kommunerna är de stora markägarna. Men kommunerna i Stockholmsområdet ransonerar försäljningen, vilket ger dyrare bostäder när de väl uppförs och i förlängningen bara invånare med höga inkomster. En av landets absolut rikaste kommuner – Danderyd – har haft lägst bostadsbyggandet i decennier. Andersson drar slutsatsen att det funnits en politisk vilja att begränsa markutbudet. Stockholm stad får varje år in miljarder från markförsäljning och skulle staden erbjuda mer mark skulle priset sjunka.

Nästa steg är planeringen som Andersson vill ska ta ett större och mer varaktigt grepp. Kommunerna ska helst lägga detaljplanerna åt sidan och börja arbeta med hela stadsplaner igen och sedan sälja färdiga tomter där det bara återstår att söka bygglov. Då blir det kommunen istället för byggherren som betalar kostnaden för utarbetande av en plan, och som täcker kostnaden med försäljningspriset på tomten när planen är klar. Därmed kan också fler aktörer komma in på marknaden. Alla medborgare som vill ska kunna ansöka om att bygga hus.

Slutligen måste de allmännyttiga bostadsföretagen använda sina vinster till att bygga och rusta upp och inte till andra utgifter. Marknadshyror löser inte bostadsbristen. Hyresfastigheter skulle åter bli en intressant placering för långsiktiga förvaltare om tillgången på mark blev avsevärt större och de finansiella riskerna som finns i planprocessen togs över av kommunen.

Det kan synas ekonomiskt och byråkratiskt. Men det är när *Hitta hem* belyser bostadssektorn utifrån byggbranschens, bankernas och politikernas egenintressen, och ställer det otillfredsställande resultatet i kontrast till visioner av hur det skulle kunna vara – det är då texten är som bäst. Andersson använder sitt fackkunnande för att ta strid för ett allmänintresse. Det är värt att lyssna.

Men det är inte vilket stadsbyggande som helst som får Anderssons stöd. Hans preferenser är tydliga: den täta innerstaden ska i möjligaste mån verka som förebild. Utifrån tämligen schematiska bilder skriver Andersson om ”täthetens” tillväxt som är effektiv, social och resurssnål – till skillnad från ”rörelsens” tillväxt som är gles, centrifugal, bilberoende och resurskrävande. Tät tillväxt ska äga rum på mark i närkommuner

och i Stockholms stad utanför innerstaden. Man ska inte bygga i naturområden och på mark som ska bevaras för att värna biologiska värden, kulturhistoria och rekreation. Tillgången på mark kommer ändå inte vara knapp, enligt Andersson, i förortslandskapet gleshet. Det här förortslandskapet börjar redan i Traneberg, Nacka, Solna, Danderyd. Andersson tror inte på de ”regionala kärnor” som utvecklingsplanen för Stockholm har pekat ut i Handen, Flemingsberg, Kungens kurva, Barkarby, Kista, Sollen-tuna, Täby och Arninge. De är för långt ut för att knyta samman staden, mer lämpliga för ”externhandel och institutioner som inte behöver locka med sitt läge.”

Det här kommer att provocera. Många förortsområden har starkt omvärderats under senare år. Ola Andersson skriver likt en välvillig upptäcktsresande med styv överläpp om ”de som värdesätter känslan av utkant”. Blev någon ändå orolig för sin trädunge ingjuter denne revolutionär från Vasastan direkt lugn med lite byråkratisk genomförandeprosa: det är avgörande ”att med de kvaliteter som finns förena området till en sammanhängande stadsbebyggelse.” Det är sannerligen ingen lätt uppgift.

Hitta hem präglas av den både sakliga ochsvepande argumentation som återfinns bland dagens otaliga diskussionsgrupper kring bostads- och stadsbyggnadsfrågor på nätet. Vissa argument är rena slag i luften, men andra är skarpa och man önskar se dem bli prövade. Som brukligt är för pamfletter och stridsskrifter av olika format är tillståndsdinagnosen mer substantiell än åtgärds paketet. Förslagen på hur olika aktörer i bostadsbyggnadsprocessen ska agera för att avhjälpa bostadsbristen är svåra att få grepp om. Jag misstänker att Andersson inte riktigt har en uppdaterad bild av hur illa det är ställt med några av de instanser som han skjuter in som bä-

rande bjälklag i en ny bostadspolitik.

Ta allmännyttan till exempel. Det är lite gulligt att Andersson tror att det finns en allmännytta, en institution som har legat och väntat på uppgifter och som i en tänkt framtida bostadspolitisk agenda sätter fyr på motorerna igen och börjar producera. Allmännyttan är ett döende monster som tappat kompetent personal och resurser i decennier. Under pågående renoveringar av det som är kvar av 1960-talets hyreshusbestånd i Stockholm görs ständiga misstag. Men eftersom de enda som lider är de boende, och exemplen kan förefalla petimetriga att lyfta upp i en större bostadspolitisk debatt, märks det sällan. Allmännyttan är ingen institution som kommer bära upp en ny ordning på bostadsmarknaden i Stockholm. De allmänna bostadsföretagens nyproducerade lägenheter är riktade mot en helt annan kundgrupp än de som i dag är i mest akut behov av en bostad. Det behövs helt nya aktörer som företrädesvis befinner sig så långt bort från politisk involvering som möjligt. Men desto närmare medborgarna. Utländska förebilder, t.ex. Wien, visar att antalet aktörer på bostadsmarknaden, och möjliga samarbeten mellan privata och offentliga bostadsföretag, kan vara omfattande.

Möjligen kommer Anderssons skrift att behandlas med misstro av branschfolk, men som demokratiskt problem kräver bostadsfrågan ett svar som branschen inte kan ge. Bostaden är förklarad en social rättighet i svensk grundlag, men det efterlevs inte.

I det sammantagna eländet finns det några punkter där det är särskilt lätt att hålla med Ola Andersson. Vi måste få bättre politiker, som kan få alla motstridiga led i bostadsbyggandet att börja arbeta tillsammans igen. Inte en politik som bygger en hel bostadssektor med avdrag, subventioner och privilegier på dess mest flyktiga beståndsdel: den enskilda bostadskonsum-

menten; eller en politik där kommuner kan överträffa varandra i obstruktion och ovilja att investera i prisvärt boende. I de kommuner som ännu har allmänna bostadsbolag tas vinster ut ur dessa bolag för att täppa till andra budgethål, samtidigt som äldre hyresgäster tvingas bort efter lyxrenoveringar. Om det fanns en vilja och politisk möjlighet till en markpolitik anpassad för en växande storstadsregion, som Andersson efterlyser, då skulle ansvariga politiker och hela svansen av tyckare förhoppningsvis släppa de ideologiska problembeskrivningarna av vilka ”förorter” som behöver förtätas – och kunna göra något åt att till och med hästarna har agorafobi på sina betesmarker i Djursholm, ett dubbelt diskuskast från Stockholms stadion.

Bostadsfrågan i Stockholm är redan en social krutdurk. Det är fullt möjligt att bostadssektorn blir nästa brohuvud att försöka erövra för populistiska och extrema politiska grupperingar. Här finns redan polariseringarna: Var ska det byggas? För vem ska det byggas? Kan jag förlora på det? Kan jag vinna på det? Vem vill jag inte ha till granne? Både de plötsligt uppkomna förmögenheterna och den aldrig vikande otryggheten på bostadsmarknaden präglas av ett godtycke som väcker frustration.

När jag tittar på pamfletterna från 1920- och 1930-talen i antikvariatets fönster på Knesebeckstrasse drar ett moln över himlen och frakturstilen på omslagen förefaller med ens aggressiv och hotfull. I all polarisering finns stort utrymme för extrema tankar och handlingar. Det vore förödande om bostadsfrågans olöslighet skulle skapa ännu större utrymme för dessa i våra hem, både de befintliga och ännu inte byggda. ■

Håkan Forsell

Tidigare publicerad förkortad i Dagens Nyheter.

HITTA HEM OLA ANDERSSON

Utgivare: Dokument Press
Redaktör: Tobias Barenthin Lindblad
Grafisk form: Malmsten Hellberg
Foto: Per Kristiansen
Format: 170x240 mm
Antal sidor: 108
Pris: 189 SEK
Utgiven: juni 2014

Ola Anderssons första bok *Vykort från Utopia* var en ambitiös och omfångsrik programförklaring för Anderssons stadsbyggnadsfilosofi, lånad från och i ställning mot vitt skilda källor och förebilder, från antikens stadsbildningar till Birger Jarls planer för huvudstaden. Han landar i en inte alls okontroversiell slutsats som beskriver den tätbebyggda stenstaden som den enda stadstypen värd namnet och med den moderna stadens upplösta och glesa struktur som roten till de flesta av våra samtida samhällsproblem, förutom att den generellt är en undermålig stadsmiljö.

Anderssons utsaga ligger helt rätt i tiden, i den nyliberala reaktion mot 1900-talets modernitet och upplösning av gamla maktstrukturer (och stadsmönster) som verkat i hela västvärlden i ett par decennier och som fått sällsynt tydlig och effektiv praktik i Sverige. Paradoxalt nog, efter-

som moderniteten också varit så tydligt praktiserad och uppmärksammas här.

Eftersom kritiken till största del inte hade den sakkunskap som behövs för att estetiskt och ideologiskt härleda Anderssons utsagor förfördes den av Anderssons eleganta språk och välsmorda argumentation. Eftersom slutsatserna var så kongeniala med tidsandan gavs de mindre kvalificerade kritikerna och läsarna någonting att spegla sig i och bekräfta sin livsstil med. Någon enstaka kritiker kunde se igenom Anderssons slipade yta och avslöja både luckor i argumenten och peka på ovarsamhet med historisk bakgrund, i syfte att stärka Anderssons slutsater. Fredric Bedoires recension i Tidskriften Arkitektur bör bifogas som ett appendix till varje läsning av *Vykort från Utopia*.

Hitta hem är en mer pragmatisk och konkret uppföljare till det omfångsrika manifestet och grundforskningen. Slutsatser omsätts i åtgärder och råd, klart riktat till beslutsfattare och beställare. Det är lätt att se Anderssons egen tänkta roll i de processer som han gärna ser igångsatta i Stockholms stadslandskap.

Också den grundläggande svagheten släpas med från *Vykort från Utopia*. Andersson har svårt att erkänna andra stadstyper att bygga och bygga vidare på än den täta stenstaden, övriga stadstyper bör korrigeras till och kompletteras med just detta. En föga hållbar tankefigur och ett exklusivt och ickeflexibelt förhållningssätt i en postmodern och mångkulturell tid: att likt de modernister man mest av allt kritiserar förespråka en enda möjlig lösning för stadens utveckling. En hållning endast möjlig att upprätthålla om man lever i en monokulturell och homogen miljö utan vidare kontakt med samhällets fulla komplexitet i ideologi, livshållningar och estetiska, sociala och ekonomiska preferenser.

Som mest tydligt syns Anderssons enögdhet i den av fotografen Per Kristiansens illustrerade svit som ackompanjerar bokens textdelar. Den genomgående framhållna egenskapen i de exempel som förevisas är ”täthet”. Denna parameter är underförstått det mått vi bör mäta staden och dess kvaliteter med. Lätt att köpa för en oinvigd och välvillig läsare, precis som Kristiansens förment radikala och utmanande effektsökande lek med arkitekturfotots konventioner. Men skrapa på den glättiga och lagom tilltalande ytan och en intellektuellt ofärdig vision och något motsägelsefull ideologisk ställning blottas. ■

Pär Eliaeson

Foto: Per Kristiansen

UPP I VIND LÉONIE GEISENDORF

Utställare: Arkitektur- och designcentrum
Producent: Testbedstudio
Utställningsarkitektur: Testbedstudio
Sakkunnig: Charlie Gullström
Katalog: Arkitektur förlag
Utställning: 12. april - 31. augusti 2014

Jag kände en viss bävan inför denna utställning. Kände att den på ett effektivt sätt hade potential att framkalla de mest vämjeliga föreställningarna spridda i den svenska arkitektkåren: det patosfyllda kristuskomplexet om arkitekten som den (missförstådda) samhälls räddande KONSTNÄREN, som genom sin svärmodighet och ovilja till kompromiss skapar ett (självåsamkat) ut- anförskap (som får den paradoxala effekten att arkitekten får ytterst få byggnader utförda, vilket då ytterligare höjer genikul- tens magnitud, jösses).

Mycket av detta har genom åren projicerats på Léonie Geisendorf, lägg till detta att hon nu också kidnappats av feministerna i kåren och sent omsider skall göras till en hjälte i den saken. Personligen har jag svårt att föreställa mig någonting längre ifrån samtidens offerkoftedeologi än den osentimentala urkraften Léonie Geisendorf.

Till viss del materialiseras detta i utställningen och de texter som till katalog producerats tillsammans med tidskriften Arkitektur. Den svärmodiga hjälterollen spelas ut väl, relevansen för samtidens ideologiska kamp går det sämre med. Geisendorfs arkitektur är sanningen att säga en högst konventionell lecorbusiansk modernism i mittfåran. Absolut högklassiskt utförd (där kommer kompromisslösheten till stor praktisk konkret nytta), men har lite att tillföra till den radikala kanon varken i sin samtid eller i nutid.

Geisendorf var omvitnat oförstående till det postmoderna redan i begynnelsen på 1960-talet och det framgår tydligt även i utställningen. Talande är återgivna geisendorfcitat som dessa: ”Det ofullkomligas omedelbarhet och äkthet har få anhängare.” Svårt att se någonting annat än en hårdnackat modernistisk ideologi i detta, baserat på idéer om renodling och exklusivitet. Idag helt obsolet som målsättning och ledande hållning, i en postmodern och

mångkulturell tid. Samtidigt står bredvid: ”Begär jag av en arkitekt att han skall bygga på ett visst godkänt sätt, detta må även vara modernt, så är jag reaktionär.” Ett något märklig komposition av meningar, såvida man inte missat deras ideologiska innehåll.

I sin form är utställningen märkligt konventionell för att komma från ett av Sveriges normalt sett mest radikala praktiker Testbedstudio och som porträtt över en förment radikal arkitekt. Upphöjda objekt på piedestaler och i stängda vitriner, rätvinkligt och perfektionistisk uppradat i en exklusiv klassisk moderinistisk materialpalett. Arkitektkontorets inventarier och arkitektens verktyg som relikter och fetischer på altare. Klassisk auktoritär och icke interaktiv linjär museiuppställning och förpackning, helt väsensskild från hur vi vill gestalta progressiva utställningar idag. Är detta en ironi? ■

Pär Eliaeson

Foto: Pär Eliaeson

ARKITEKTUR 5/2014

████████████████████

Utgivare: Arkitektur förlag
Chefredaktör: Dan Hallemar
Grafisk form: Tobias Berving, ETC
Layout: Marianne Lundqvist
Format: 225x297 mm
Antal sidor redaktionellt: 92
Antal sidor annonser: 24
Pris: 97 SEK
Utgiven: augusti 2014

En bekant till mig sa att Arkitektur under Dan Hallemar försöker för mycket. Det är för mycket på en gång: ambitiösa es-säer och politiskt laddade krönikor med stort patos, anspråksfulla tema med tunga kavalkader och tunga historiska genom-gångar, flirt med populärkulturella media och akademiska papers. Att det är för lad-dat och för avancerat för läsekretsen. Att det är svårt att se skogen för alla träd. Den visuellt splittrade formgivningen som inte alla gånger stödjer en koncentrerad och vilsam läsning gör sitt till.

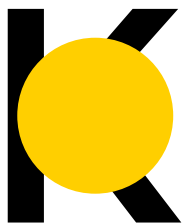
Att verksamheten är för kostsam vet vi redan, med det tvåmiljoners ackumulerade underskott som tidskriften dras med. En viss downsizing har påbörjats, men inne-hållet i och organisationen kring den kon-kreta tidskriften talar emot det. Redaktio-nen har ett alltför stort antal anställda i

relation till dess ställning, redaktionen har haft en alltför tjusig adress.

Det aktuella numret stämmer väl in i detta scenario. Temat ”Dansk våg” är oerhört ambitiöst, både estetiska, ekono-miska och kulturpolitiska tunga frågor behandlas. Informationsspackad grafik om danska arkitektföretags expande-rande verksamhet i Sverige flimrar förbi. De danska och svenska ledande arkitek-turfotografernas slutare har smattrat på i digitalt högttryck. Några mindre tema vid sidan, en glimt från biennal i Venedig med löfte om mer i nästa nummer, några fristå-ende essäer utanför tema, fler kolumner än vanligt. Svårt att finna en linje i numret, känns inte riktigt medvetet i sitt publicis-tiska upplägg; redaktörerna för Arkitektur och Byggmästaren har i alla tider egentli-gen varit amatörer på det centrala hantver-ket, så även nu.

Och personfrågorna hanteras paradox-alt med det övriga ambitiösa. Där saknas alltför mycket kvalitetsmedvetenhet och urskiljning. Tunga medarbetare i detta nummer är Rasmus Waern och Tomas Le-wan. Två gnissliga gubbar som sällan re-presenterar det mest framstående i stilistik eller tankekraft på arkitekturens område. Och den befintliga ekonomiska realiteten gör att fasta staben Tomas Lauri och Julia Svensson också får stort utrymme, till kri-tikens och den mångfacetterade analysens förfång. Visserligen får Katarina Rundgren visst utrymme i en välfunnen intelligent kontemplation över den (eventuella) dans-ka specifika estetiken, men hjärntrusten i form av Ulrika Karlsson och Helena Matts-son lyser med sin frånvaro. Om Hallemar kunde göra tidskrift med dessa tre damer som superkedja hade vi medlemmar och ägare en helt annan publikation. ■

Pär Eliaeson

Kolla! 2014 | Nominerad
Redaktionell design

